Höyük, Kasım/November 2026, Sayı/Issue: 18; 129-152

TÜRK TARİH KURUMU
HÖYÜK

DOI: 10.37879/hoyuk.2026.2.129
https://hoyuk.gov.tr
https://dergipark.org.tr/tr/pub/hoyuk

Başvuru tarihi/Submitted: 21.08.2023
Kabul tarihi/Accepted: 10.05.2024

Araştırma Makalesi/Research Article

İasos: Villa I Zemin Mozaikleri

Asuman Baldıran*

Öz

Villa I, İasos Antik Kenti yarımadasının güneydoğusundaki teraslı yamaçta konumlanan mimarisi, planlaması ve zengin zemin mozaikleriyle Karia Bölgesi Roma Dönemi konut mimarisinin en nitelikli örneklerinden biridir. Bu çalışmada yapının mimari öğeleri, mozaik ve fresk süslemeleri kent planı bağlamında bütüncül olarak değerlendirilmiş; zemin mozaikleri ışığında mekân işlevlerine dair yeni saptamalar sunulmuştur. Odalarda tercih edilen geometrik motiflerin, İtalya'da MS 1. yüzyıl "siyah-beyaz" stilinden gelişerek İmparatorluk coğrafyasına yayılan mozaik geleneğinin Batı Anadolu'daki bir yansıması olduğu tespit edilmiştir. Yapıya sonradan eklenen koridordaki zemin mozaikleri üzerine gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda, önceki yayınlarda leopar olarak adlandırılan betimin köpeğe ait olduğu kesinleşmiştir. Koridordaki ölçülere göre yerleştirme denendiğinde, merdivenin ön kısmında en az bir hayvan figürünün daha olması gerektiği anlaşılmaktadır. Koridor mozaiklerindeki kompozisyonun sağdan sola doğru koşan dört, soldan da sağa doğru koşan bir hayvan figüründen oluştuğu düşünülmektedir. Günümüzde bu hayvan figürlerinden ayı, yaban eşeği ve köpek figürleri net olarak seçilebilmektedir. Merdiven sahanlığındaki zeminde ise yer yer serpiştirilmiş siyah, küçük rozetli ve beyaz zeminli bir döşeme vardır.

Yapının kuzeyine eklenen zeytinyağı işliği ile batısındaki tonozlu mekânlar mimari evreleşmeye işaret etmekte olup, ilerleyen araştırmalarla yapının kullanım evrelerinin ve işlevlerinin daha ayrıntılı aydınlatılması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: İasos, Villa, Mozaik, Pastas, Roma Dönemi.

Iasos: Villa I Floor Mosaics

Abstract

Villa I, located on a terraced slope in the southeast of the peninsula of the Ancient City of İasos, is one of the most prominent examples of Roman residential architecture in the Caria region with its architecture, planning, and rich floor mosaics. In this study, the architectural elements, mosaic, and fresco decorations of the building are holistically evaluated within the context of the urban plan, and new deductions regarding spatial functions are presented in light of the floor mosaics. The geometric motifs preferred in the rooms were determined to be a reflection in Western Anatolia of the mosaic tradition that developed from the 1st century AD "black-and-white" style in Italy and spread across the Empire. As a result of the studies conducted on the floor mosaics in the corridor subsequently

* Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Konya/TÜRKİYE, https://ror.org/045hgzm75 abaldiran@gmail.com https://orcid.org/0000-0002-6799-9395

Bu makale Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisans (CC BY-NC) ile lisanslanmıştır. / This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC).

Atıf/Citation: Baldıran, Asuman, "İasos: Villa I Zemin Mozaikleri", *Höyük* 18, 2026, 129-152.

added to the building, it has been confirmed that the depiction referred to as a leopard in previous publications actually belongs to a dog. When spatial placement based on measurements in the corridor is reconstructed, it is understood that there should be at least two more animal figures in front of the staircase. The composition in the corridor mosaics is thought to consist of four animal figures running from right to left and one running from left to right. Today, among these animal figures, a bear, a wild donkey, and a dog can be clearly discerned. The floor of the stair landing features a white-ground pavement interspersed with small black rosettes. The olive oil workshop added to the north of the building and the vaulted spaces to its west point to architectural phasing, and ongoing research aims to elucidate the usage phases and functions of the building in greater detail.

Keywords: Iasos, Villa, Mosaic, Pastas, Roman Period.

Giriş

Villa I, İasos Antik Kenti'nin en önde gelen yapılarından biri olduğu kadar Karia Bölgesi içerisinde de Roma Dönemi konut mimarisinin en önemli ve ilgi çekici örneklerinden biridir. Yapı 1968 yılında tespit edilmiş ve 1970-1971 yıllarında D. Levi tarafından kazı çalışmaları yapılmıştır[1]. Yapı, antik kentin bulunduğu yarımadanın güneydoğusunda, teraslı bir yamaçta bulunmaktadır (Fig. 1-2). Yapının yarımada üzerindeki konumu, planlaması, mozaik süslemeleri, dönemi ve coğrafyası açısından önem taşımaktadır. Levi tarafından yürütülen kazı çalışmaları sırasında yapının yapım aşamalarına ilişkin kronoloji kesin olarak belirlenememiştir.

Plan açısından incelendiğinde, evin merkezini, fresk ve mozaik süslemeli, birbiriyle bağlantılı dört odanın açıldığı *pastas* ile büyük bir *peristyle* oluşturmaktadır. *Opus sectile* ile döşeli mermer kaplamalı *peristyl*'li avlunun üç tarafı mozaik döşemelidir. Ayrıca yapının kuzey yönündeki yaşam odalarına geçişi sağlayan *pastas*'ta da mozaik döşemeye yer verilmiştir. *Pastas* ve kuzey yönündeki bu dört yaşam odasının zeminleri geometrik motifler, hayvan figürleri ve obje betimli mozaikler ile döşenmiştir (Fig. 3-4).

Peristyl ve *pastas*'ta bulunan mozaiklerde yoğun *tesserae* kaybı varken, kuzey odalarda bu kayıp oldukça azdır. Burada görülen bozulmanın arazinin topoğrafik yapısından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Helenistik Dönem ile birlikte konut gereksinimi karşılamaya yönelik olarak Batı Anadolu'da yeni konut tipleri görülmeye başlanmıştır. *Prostas* ve *pastas* bölüm olarak evlerde aynı işleve yönelik olarak tasarlanmış olsalar da aslında farklı coğrafyalarda tercih edilen evin bölümlerini oluştururlar. Her ikisi de avlunun bir kenarında yer alarak avlunun işlevini devam ettiren, yaşam alanlarına geçiş sağlayan, üstü örtülü ve avluya bakan cephesi açık olan mekânlardır. *Prostas* terimi ilk kez 1904 yılında Priene evlerinin tanımlanmasında kullanılmıştır[2]. *Pastas* ise Olynthos'taki evler için kullanılmıştır[3]. Ön mekân olarak nitelendirebilecek bu alan genellikle avlunun kuzeyinde bulunur[4]. *Pastas*lı evler Kıta Yunanistan ve Ege adalarında, *prostas*lı evler ise İonia Bölgesi'nde yaygın olarak görülür[5]. Bu evleri inceleyen araştırmacılar *prostas*lı evlerde

1 Levi 1972, 461 vd.
2 Wiegand – Schrader 1904.
3 Gönül 2008, 62.
4 Abbasoğlu 1999, 397.
5 Özbay 2010, 113.

evin kapsadığı alanın dikdörtgen, *pastas*lı evlerde ise kare olduğunu belirtmişlerdir[6]. Helenistik Dönem'den itibaren bu evlere, gereksinime yönelik olarak bir açık avlu (*peristyl*) eklenmiş ve bu planlama Helenistik Dönem ile özdeşleştirilmiştir[7]. Bu plan tipinde villaların merkezinde sütunlu bir avlu bulunur. Anadolu'da arazinin yapısına göre evlerin yönü değişiklik gösterir.

Villa I, antik kentin birçok yapısının bulunduğu yarımadanın güney yamacına, arazinin topografik özellikleri göz önünde bulundurularak inşa edilmiştir. Şu ana kadar yapılmış ve yapılmakta olan çalışmalar neticesinde yapının üç evreye sahip olduğu, kulanım şartlarının değişmesiyle yeniden bir planlamaya gidildiği hem plan hem de mozaik işçiliğinde kendini göstermektedir[8]. Batı Anadolu'da MÖ 4. yüzyılda yaygın olarak kullanılan *pastas*lı plan tipinin, Priene[9], Klazomenai[10] ve Latmos Herakleia'da[11] da örnekleri görülür. İasos'ta bulunan Villa I de *pastas* ve *peristyl*li bir plana sahiptir. Yapının ilk evresi, ele geçen buluntular doğrultusunda MÖ 1. yüzyılın sonlarına tarihlense de plan tipi olarak Erken Helenistik Dönem geleneğine bağlı kalındığı anlaşılmaktadır.

Yapı dört adet yaşam odası, bir latrina, bir banyo, üç adet su depolama amaçlı yapılmış ve emsallerine oranla ufak boyutlu sarnıçlara, bir adet depolama birimi olarak düşünülen bir odaya ve uzunca bir arka koridora (fauces) sahiptir. Villanın batı duvarının arkasında işlevleri anlaşılamamış mekânlar ve kuzeydeki odaların arkasında da sonradan eklenmiş zeytinyağı işliği bulunmaktadır. Yapıda yaşam odalarına geçişi sağlayan büyükçe bir *pastas* yer almaktadır. *Pastas*ın güneyinde açık avlu (peristyl) bulunmaktadır[12].

Grek ve Roma konut mimarisinde planlama açısından görmeye alışkın olduğumuz kuzey-güney doğrultulu planlama, arazinin topografyası da uygun olduğundan burada da uygulanmıştır. Yapının sağır duvarları kuzey yöne bakacak şekilde inşa edilerek kışın soğuktan mümkün olduğunca daha az etkilenilmesi amaçlanmıştır. Yine aynı amaçla yaşam odalarının kapıları da güney yöne açılarak *pastas*lı alandan güneş ışınlarının alınması hedeflenmiştir. Antik dönemde yapıların planlamasında buna dikkat edildiğine Vitruvius da değinmiştir[13].

Villa I'de ilk olarak D. Levi[14], daha sonra ise 2003 yılında yine İtalyan ekip tarafından[15] devam ettirilen kazılar sırasında yapının tarihlendirilmesinde önemli olabilecek buluntular ele geçmiştir. Bu alanda siyah sırlı seramik parçaları, *sigillata* parçaları, *amphora* parçaları ve oldukça sağlam, yuvarlak gövdeli, kalıp yapımı, MS 1. yüzyılın sonları ile MS 3. yüzyıl arasında tüm Akdeniz coğrafyasında yerel atölyelerde de üretildiği bilinen Korinth tipi kandil bu buluntular arasında sayılabilir[16]. Kulpu üzerinde damga bulunan *amphora* da aynı kontekstten gelmiştir

6 Hoepfner – Schwandner 1994, 298.
7 Drerup 1968, 16.
8 Angiolillo, 2014
9 Usman 1958, Lev. XVII.
10 Özbay 2010, 113 vd.
11 Gönül 2008, 64.
12 Angiolillo – Giuman 2013.
13 Vitrivius *De Architectura* VI, 1-7.
14 Levi 1972, 522-525.
15 Angiolillo vd. 2004, 13-15.
16 Broneer 1930; Loeschcke 1919, 49-53; Floris 2008, Fig.3

ve bu tip *amphora*lar tüm Akdeniz dünyasında karşımıza çıkarlar[17]. Bunun dışında çok sayıda *amphora* parçasının Kos üretimi olduğu, şarap taşımak için kullanıldığı bilinmektedir[18]. Yine burada Helenistik ve Roma Dönemleri' ne tarihlenen çok sayıda, Korinth tipli çatı kiremiti de ele geçen buluntular arasındadır[19]. Tiyatronun güneyinde daha basit konutların bulunduğu alanında ele geçmiş olan, Helenistik Dönem' de yaygın olarak kullanılan mutfak kaplarına ait parçalar bu alanda da mevcuttur[20]. Ayrıca bu alanda ince cidarlı seramik parçaları, Hadra tipli beyaz zeminli lagynos parçaları, Efes tipli kandil parçaları, kabartmalı kâse parçaları da tarihleme için kullanılabilecek buluntulardandır[21]. Burada ele geçen söz konusu buluntulara ne yazık ki ancak yayınlardan ulaşabiliyoruz. İncelenen malzeme topluluğu, yapının en erken MÖ 1. yüzyılda inşa edildiğini ve kullanımının MS 4. yüzyıla kadar kesintisiz devam ettiğini ortaya koymaktadır. Yapıya olasılıkla MS 2. yüzyılda bir merdiven ve hemen gerisindeki koridor eklenmiş olmalıdır. Bu koridordaki mozaiklerin stili ve *tesserae* boyutları da bu düşünceyi doğrulamaktadır. Geç Antik Çağ'da ise oldukça uzun bu koridor, mozaik döşeme üzerine yapılan duvarlarla bölünerek daha küçük mekânlar oluşturulmuştur.

Mozaikler

Peristyl'li Avlu

Villa I'in *peristyl*li avlusunda, geometrik motifli mozaik döşeme ile çerçevelenmiş olan alan mermer levhalar (opus sectile) ile kaplanmıştır. Bu kaplamanın izleri günümüzde harçtaki izlerden anlaşılmaktadır. Roma Dönemi'nde villalarda yaygın olarak ve sevilerek kullanılan bu döşeme türü aynı zamanda zenginlik ve prestij göstergesiydi. Bu alanın kuzey yönü dışında diğer üç tarafındaki *portiko*ların zeminleri, iç içe geçmiş sekizgen geometrik motiflerle bezenmiş iki renkli (siyah-beyaz) mozaik döşeme ile kaplıdır (Fig. 5). Bu geometrik bezemeli alan siyah renkli şerit halinde bir çerçeve içine alınmıştır. Bu alandaki zemin mozaiklerinde siyah- beyaz *tesserae* kullanılmıştır.

1 Numaralı Oda (Pastas)

6,57 × 7,41 m, 89,68 m² ölçülerinde kuzey yöndeki yaşam odalarına geçişi sağlayan dikdörtgen planlı bir ön mekân niteliğindeki *pastas*ta yer alan taban mozaiği, aralarında dikdörtgen boşlukların bulunduğu üç kare panodan oluşmaktadır. Üç kare panonun her biri farklı geometrik motiflerle bezelidir. Merkezde bulunan üç kare panonun arasına ince uzun bir şerit üzerine yapılmış dama tahtası motifi ve uçlarına da sarmaşık yaprağı işlenmiştir. Bu dama tahtalı ve sarmaşık yapraklı motifin dört tarafı, çapları kare panolarda olacak şekilde, uzun kenarlarda üç, kısa kenarlarda ikişer yarım daire ile doldurulmuştur. Merkezde yer alan halı görünümündeki bu alanın çevresine, üzerinde kare panolar ve aralarında yunus figürlerinin bulunduğu bir bordür yapılmıştır (Fig. 6).

Günümüzde görülebilen bu paneller güney bordürde üç, kuzey bordürde ise bir adettir. Bu kare panoların sıralanışına bakıldığında özellikle güney bordürde bir pano daha olması gerek-

17 Bertoldi 2012, 130.

18 Papuci – Wladyka, 1997; Stiglitz 2004.

19 Hasaki 1999.

20 Gasperetti 2003, 152.

21 Dereboylu 2001, 22-25; Broneer 1930, 66-70; Michelucci 2013, 86; Rotroff 1982; Pierobon 1985; Pierobon 1997.

mektedir. Ancak bu bölümdeki mozaik zemin oldukça bozulmuştur. Bu mekânda da siyah-beyaz *tesserae* kullanılarak yapılmış mozaik döşeme görülmektedir.

2 Numaralı Oda

Yapının kuzeydoğu yönünde bulunan 5,20×7,41 m (38,53 m²) ölçüsü olan odaya, güney yönünden diğer odalardaki açıklıklardan daha geniş bir açıklık ile giriş sağlanmaktadır. Yapının I. evresinde 3 numaralı odaya geçişi sağlayan ve muhtemelen seyyar bir kapıyla kullanım amacına göre kapatılan bir giriş daha bulunmaktayken yapının diğer evrelerinde bu giriş kapatılarak mekâna güney yönündeki tek kapı ile giriş çıkış sağlanmıştır. 2 numaralı odada üç bölümden oluşan süsleme alanı bulunmaktadır (Fig. 7).

İki kare panonun (emblema) arasındaki dikdörtgen alanda, geniş ağızlı içki kabı (kantharos) ve *kantharos*un iki yanına simetrik olarak yerleştirilmiş tek kulplu testi (oinochoe) dikkat çekmektedir. Bu bölümün üstündeki kare panoda, tabanları dış çerçeveye yerleştirilmiş olan üçgenler ilk bordürü oluşturur. Panonun merkezinde kalp biçimli 12 iç yaprak ve bunların dışında daha büyük, uçları sivri, taç yaprakların olduğu, çimento harç (emblema bölümü 1996 yılındaki konservasyon sırasında çimento ile kaplanmış ve motif izleri kazıma çizgilerle yapılmıştır.) üzerindeki izlerden anlaşılmaktadır. *Emblema*nın etrafını, antik dönem mozaik sanatında yaygın olarak kullanılan basit örgü (guilloche- giyoş) motifli bir bordür çevrelemektedir[22]. Köşelerdeki boşluklara ise altta iki yöne uzanan dalları ile sarmaşık yaprakları işlenmiştir. Buradaki panonun çok küçük bir bölümü günümüze ulaşabilmiştir. Kazı yapıldığı dönemde de bu alanın büyük ölçüde boş olduğu ve restorasyon sırasında bu kısmın ince bir çimento ile doldurulup, üzerine renkli boyalarla motifler çizilerek tamamlama yapıldığı anlaşılmaktadır[23]. 2022 yılında yaptığımız konservasyon çalışmaları sırasında *emblema*daki çimento kaldırılmıştır. Alt kısımdaki kare pano içerisindeki süsleme ise avlunun etrafındaki portikolarda gördüğümüz sekizgen girift geometrik motiflerle aynı şemada yapılmıştır. Yapıda yer alan mozaik döşemlerin çerçeve kuşaklarında yaklaşık 4-5 cm genişliğinde ve siyah *tessera* kullanılmıştır. Bu odada siyah-beyaz *tessera* yanında bazı detayların kırmızı *tessera* kullanılarak verildiği görülmektedir.

Kantharos ve *oinochoe*lerin bulunduğu bölümdeki mozaik süslemelerindeki *tesserae* eriyerek kaybolmuştur. Figürlerin sadece konturları belirgindir. Özellikle burada betimlenmiş olan figürler odanın işlevini de yansıtıyor olmalıdır. *Kantharos*, içki kapları ve benzeri seramik kapların betimlendiği odalar genellikle yemek ve içki servislerinin hazırlandığı *triclinium*larda karşımıza çıkmaktadır[24].

Planlama açısından ise *triclinium*lar pişirmeden ya da servisten kaynaklanan kokunun diğer odalarına yansımaması amacı ile yapının en uç veya dışa bakan bölümlerinde yer alır[25]. Ayrıca yapının tüm evreleri göz önüne alındığında sadece bu odanın diğer odalara açılan bir girişinin olmayıp *pastas*a açılan tek girişinin olduğu görülmektedir. Tüm bu özellikler göz önünde bulundurulduğunda 2 numaralı odanın *triclinium* olabileceği düşüncesini güçlenmektedir.

22 Giyoş motifi ile ilgili bk. Patacı 2019, 303-323.

23 Berti 2006, 130.

24 Brothers 1996, 39-43.

25 Vitruvius *De Architectura* VI, 1.

3 Numaralı Oda

3,93×7,47 m (29,35 m²) ölçülerindeki bu odada da 2 numaralı odada olduğu gibi zemin, iki ayrı kare formlu panoya ayrılarak süslemeler bu panolar içerisine yapılmıştır (Fig. 8).

Bu iki pano arasındaki dikdörtgen alana iki eşkenar dörtgen yerleştirilmiştir. Üstte yer alan pano merkezden başlayarak dairenin içinde tekrarlayan altı yapraklı rozetlerle doldurulmuştur. Siyah, ince bir bantla ayrılan bu bölümün etrafında dil motifleri yerleştirilmiş olan bir bordür görülmektedir. Köşe boşluklarında da dört siyah kalkan (pelta) yerleştirilmiştir. Alttaki panonun içi girift daire motifleri ve merkezlerine yerleştirilen siyah *tesserae* ile yapılmış küçük rozetler içermektedir. Aynı rozetler aradaki panoya da yerleştirilmiştir. Bu panoların altında, girişin olduğu kısma siluet yunus işlenmiştir.

Yunus figürünü oluşturan *tesserae* 2 numaralı odada yer alan içki kaplarında olduğu gibi eriyerek kaybolmuştur. Detaylı olarak yakından incelendiğinde buradaki rengin yine yeşil renk serpantin taşından olabileceği görülmektedir. Tüm figürlü alanın etrafı adeta halı gibi dikdörtgen, siyah *tesserae* ile yapılmış bir çerçeve içine alınmıştır.

4 Numaralı Oda

3,63×7,31 m (26,53 m²) alanı kaplayan odada, yapının diğer odalarına göre daha sade bir süsleme tercih edilmiştir. Siyah ve beyaz renkli *tesserae* kullanılarak tek, dikdörtgen bir pano oluşturulmuştur. Bu dikdörtgen panonun içi karelere bölünmüş ve bu karelerin içleri, merkezde küçük siyah rozetler, bunun da etrafında her bir karede farklı renkte eşkenar dörtgenlerle bir kompozisyon oluşturulmuştur. Giriş kapısının önüne denk gelen kısma da yine siluet tarzda, adeta girişi vurgulamak amacıyla kırmızı renkli *tesserae* ile yapılmış tek bir kalkan (pelta*)* yerleştirilmiştir (Fig. 9). Buradaki panonun etrafı da siyah çerçeve içine alınmıştır.

5 Numaralı Oda

Yapı içerisinde en büyük ölçüye sahip olan (5,29 × 9 m, 47,61 m²) ve en dikkat çekici, grift motiflerle ön plana çıkan mozaik döşeme bu odaya aittir. Aralarında boşluk bırakılmadan yerleştirilen üç kare panodan oluşan bir kompozisyon uygulanmıştır. Üst ve alt panoların içlerinde aynı *meander* motifi uygulanmıştır. Bu panolar adeta biri diğerinin negatifi şeklinde planlanmıştır. Siyah, beyaz ve kırmızı renkli *tesserae* bir arada kullanılmıştır. Ortadaki kare panonun merkezinde, kırmızı *tesserae* kullanılarak yapılmış eşkenar dörtgen içinde kalp biçimli dört yaprağa sahip bir rozet yerleştirilip bu merkezi kompozisyon dama motifli bir şerit içine alınmıştır. Bu motifin etrafı gül bezek tarzında, optik illüzyon oluşturacak biçimde düzenlenmiştir. Köşelere 2 numaralı odanın üst panosunda olduğu gibi dalı iki yöne uzanan beyaz *tesserae* ile yapılmış sarmaşık yaprakları yerleştirilmiştir (Fig. 10).

5 numaralı odada zeminin güney kısmında, kaidesinden iki yöne doğru uzanarak yapraksız, uçlarında filizleri olan iki dal tüm dikdörtgen panonun etrafını dolanmaktadır. Bu kısım içerde kalmak üzere çerçeve oluşturulmuştur. Burada geometrik motiflerin yanı sıra bitkisel bir süslemenin de kullanılmış olduğu görülmektedir. Böylece diğer odalarda olduğu gibi halı etkisi yaratılmıştır. Ayrıca 5 numaralı odada da siyah-beyaz *tesserae* dışında kırmızı *tesserae* da kullanılmıştır.

Yapının kuzeybatı yönünde inşa edilen bu oda, en büyük mekânı oluşturan ve mozaik, fresk gibi yardımcı dekoratif öğelerin en girift ve karmaşık olduğu mekandır. Mekânın güneyinde *latrina* ve banyo işlevli, küçük hacimli mekânlar bulunmaktadır. Bu nedenle bu odanın yatak odası (cubiculum) olarak kullanıldığı değerlendirilmektedir.

Koridor

Villaya giriş, güney yönde bulunan beş basamaklı bir merdivenle sağlanmaktadır. Merdivenlerden sonra neredeyse 25 m uzunluğunda bir koridor ile yaşam alanlarına ulaşılır. Büyük olasılıkla binanın bu kısmı (giriş ve koridor) yapıya daha sonraki bir dönemde eklenmiş olmalıdır (Fig. 11). Ayrıca bu alana olasılıkla Geç Antik Çağ'da duvarlar eklenerek birtakım değişiklikler yapılmıştır. Sonradan yapılan müdahaleler nedeniyle koridor zeminindeki mozaik döşemede bozulma yoğundur. Burada, beyaz bir zemin üzerinde bir ayı (Fig. 12), bir yaban eşeği (Fig. 13) ve bir köpek (Fig. 14)[26] birbiri ardında koşmaktadır. Yaban eşeğinin önündeki figür, S. Angiolillo ve C. Pilo tarafından leopar olarak tanımlanmıştır. Ancak 2021 yılı kazı sezonunda bu tasvirin köpek figürü olduğu kesinleşmiştir.

Villanın giriş yönüne doğru koşan ayı figürü, arka ayaklarının üzerinde yükselmiş pozisyonda, siyah kısa kuyruklu, dış bükey boyunlu, açık çeneli, siyah gözbebeği olan altıgen beyaz gözlü bir siluet olarak yapılmıştır. Ön ayaklar açıktır, arka ayaklar mozaik panelin çerçevesi üzerinde durur. Yaban eşeğinin renkleri siyah ve gri-mavidir. Başı, kulakları, sırtının üst kısmı, kuyruğu, arka bacakları, önde duran ön ayağın toynağı ve önde duran arka bacağın dizinin içi siyahtır. Hayvan koşarken yerden havalanmış pozisyondadır. Kuyruk dik ve kulaklar düzdür. Gözler, ayının gözleriyle aynı şekilde altıgen yapılmıştır. Köpek figüründe diğer iki figürden farklı renkte, koyu kırmızı *tesserae* kullanılmıştır. Köpek ileriye doğru koşar pozda kulakları dik ve ağzı açık olarak işlenmiştir. Köpek figürü de siluet olarak yapılmış, gövdenin dış konturu bir sıra beyaz *tesserae* ile belirginleştirilmiştir. Büyük olasılıkla arada eksik ve yok olmuş parçalar olsa da orijinal kompozisyonun, avlarını kovalayan bir dizi hayvandan oluşması gerekir. Ayı yaban eşeğini, köpek de başka bir hayvanı kovalarken betimlenmiştir. Yine 2021 yılında yapılan çalışmalar sonucunda koridorun zemin mozaikleri üzerindeki figürler kısmen ortaya çıkarılabilmiştir. Köpeğin kovaladığı bir başka hayvanın arka ayaklarının bir kısmı görülmüştür. Ancak bu hayvanın ne olduğu anlaşılamamaktadır. İlk iki figür gibi bu dördüncü figür de siyah *tesserae* kullanılarak siluet olarak verilmiştir. Arada kalan mozaik döşeme ne yazık ki günümüze ulaşamamıştır. Arka ayaklarını gördüğümüz hayvanın karşısında bu kez ters yöne koşan bir başka hayvanın arka ayaklarının bir kısmı da ortaya çıkarılmıştır (Fig. 15).

Bu yer döşemesi, Villa I' de figürlü bilinen bir konunun betimlendiği tek örnektir; diğerleri yukarıda da anlatıldığı gibi birkaç istisna (pelta, yunus, kantharos, oinochoe, krater, sarmaşık dalı ve yaprakları vb.) dışında geometrik motifler içermektedir. Bu koridordaki siluet şekilde yapılmış olan hayvanlara gelince sırt ve boyun, arka ve ön bacakları, ön ayak dizinin içi, kuyrukları köpek figürü dışındakilerde siyahtır. Koridor mozaiklerindeki kompozisyonda, sağda sola doğru koşan dört, solda da sağa doğru koşan bir hayvan figürünün yer aldığı düşünülmektedir. Günümüzde bu hayvan figürlerinden ayı, yaban eşeği ve köpek figürleri net olarak seçilebilmektedir. Merkezde karşılıklı durması beklenen figürlerin sadece arka ayakları görülebilmektedir. Merdiven sahanlığındaki zeminde ise yer yer serpiştirilmiş siyah, küçük rozetli beyaz zeminli döşeme var-

26 Angiolillo – Pilo 2014, 11-24.

dır (Fig. 16). Yayınlarda kompozisyon bir av sahnesi olarak yorumlanmıştır[27]. Ancak herhangi bir av düzenlemesi olmadan, birbirinin ardından koşan hayvanların olduğu süslemeler Anadolu'da pek çok mozaik döşemede karşımıza çıkabilmektedir. Av, Büyük İskender'in kahramanca değerler yüklediği gözde bir konudur[28] ve ikonografide değişiklikler olsa bile, Roma Dönemi boyunca, en azından Tetrarşik Dönem'e kadar önemini korumuştur. İtalya'da MS 1. yüzyılda Vezüv Bölgesi'nde, Pompeii ve Herculaneum'da av sahneleri içeren mozaik ve resimlerin varlığı bilinmektedir, MS 2. yüzyıldan sonra da av sahneli kompozisyonların betimlendiği mozaikler bütün İmparatorluğun egemenlik alanlarına yayılmışlardır.

Av sahneleri, avlanma eski Asur ve Babil bahçelerinde gerçekleştiği için doğulu ve aristokratik kökenlere sahiptir. Bu tasvirler daha sonra Pers İmparatorluğu'nda mezarlar ve anıtlar için sevilen bir konu haline gelmiştir, çünkü bu betimlemeler ölenlerin sosyal tabakasını ve cesaretini göstererek yüceltmek amacıyla kullanılmıştır[29]. Avlanma Atina aristokrasisinin en gözde etkinliği olmuştur[30]. Bu nedenle bu ikonografi, MÖ 6. yüzyıldan Helenistik Dönem'e kadar Anadolu ve Yunanistan'ın her yerine yayılmıştır. Pella'daki[31] mozaikler ve Vergina'daki "Philip'in Mezarı" olarak adlandırılan mezarda bulunan kompozisyon[32], Makedon yöneticilerin av sahnelerini ne kadar sevdiğini göstermektedir[33]. MÖ 2. yüzyılın tarihi ve siyasi olayları Yunanlı sanatçıları ve aydınları, Yunan kültürünü, fikirlerini ve kalıplarını Roma'ya getirmiş ve senatör rütbesindekileri İskender'in ve haleflerini büyük av sahneleri ile buluşturmuştur[34]. Bu arada av ve avlanma sahneleri sembolik aristokratik çağrışımlarını kaybedip Roma'nın değerlerini göstermeye başlamıştır: bu semantik değişimin sembolik tarihi MÖ 186'da Fulvius Nobilior'un Aetolialılar karşısındaki zaferini kutlamak için atletik yarışmalar ve aslanlı, panterli bir venatio (av) düzenlemesidir.

Av sahnelerinin MS 2. yüzyıl ve 3. yüzyılın ikinci yarısı arasında, Anadolu ve Doğu Akdeniz' de popüler hale gelmiştir. Bunlar konutlarda zemin mozaikleri için favori bir konu haline gelmiştir[35]. Batı Anadolu'da, özellikle Karia ve çevresinde mozaik döşemelerde çok sayıda av sahnesinin bulunması bu görüşü doğrulamaktadır. Bu yer döşemelerinin ayırt edici özellikleri K. Dunbabin ve V. Scheibelreiter'in de ifade ettikleri gibi İtalya'daki mozaiklerle güçlü bir benzerliğin olmasıdır[36]. İtalya'da MS 1. yüzyılda siyah-beyaz *tesserae* kullanılarak yoğun olarak geometrik motifler içeren ve "siyah- beyaz" stil olarak adlandırılan bu stil zamanla farklı renkler ilave edilerek gelişmiş olsa da geleneği devam ettirmektedir[37].

*Venatio*ların popülerliğinin bir diğer işareti, ikonografilerinin İmparatorluğun yayılım alanlarında dolaşması ve yüzyıllar boyunca uygulamada kalmasıdır. Özellikle figürlerin işleniş tarzı Ancona Müzesi'nde yer alan ve M. E. Blake'in MS. 2. yüzyıla tarihlendirdiği siyah beyaz bir

27 Angiolillo – Pilo 2014 13.
28 Frumusa 2009.
29 Şare 2013.
30 Barringer 2001, 10-69.
31 Petsas 1965.
32 Andronicos 1984, 106-119.
33 Aymard 1951, 43-57.
34 Aymard 1951, 54-57.
35 Ritti – Yılmaz 1998, 491-494.
36 Dunbabin 1999, 224; Scheibelreiter 2005.
37 Dunbabin 1999, 233.

mozaikle aynı deseni izlerken, MS 6-7. yüzyıldaki Cesarea Maritima'daki bir evde bir atı kovalayan ayı, kronolojik boşluk nedeniyle bariz bir fark olmasına rağmen, Villa I'deki ile benzerdir. Bu durum, heykeltıraşların kullandığı kalıplar gibi, mozaik işçileri tarafından kullanılan kopyaların Akdeniz çevresindeki geliş gidişlerini kanıtlamaktadır[38].

İasos'taki Mozaikler MS 2. yüzyıl sonu ve MS 3. yüzyıl ortaları arasındaki döneme tarihlendirilmiştir ve Villa için büyük olasılıkla *terminus post quem* olarak MS 3. yüzyıl ortasını kabul etmek doğru olacaktır.

Değerlendirme

Villa I, İasos Antik Kenti'nin en önde gelen yapılarından biri olduğu kadar Karia B*ölgesi* içerisinde de Roma Dönemi konut mimarisinin en önemli ve ilgi çekici örneklerinden biridir. Yapı 1968 yılında tespit edilmiş ve 1970-1971 yıllarında D. Levi tarafından kazı çalışmaları yapılmıştır. Villa I, antik kentin bulunduğu yarımadanın güneydoğusunda, teraslı bir yamaçta bulunmaktadır. Yapının yarımada üzerindeki konumu, planlaması, mozaik süslemeleri de analojik olarak dönemi ve coğrafyası için önem taşımaktadır. Evin merkezini, fresk ve mozaik süslemeli, birbiriyle bağlantılı dört odanın açıldığı, *pastas* ve büyük bir *peristyle* oluşturur; batı yönünde, dekore edilmiş mekânların arkasında ve olasılıkla kuzeyde bir zeytinyağı işliği de dâhil olmak üzere farklı işlevleri olan sonradan eklenmiş kısımlar bulunmaktadır. Mimarisine ilişkin olarak 'Villa I' alanındaki en erken dönem 5 numaralı odanın güneybatı köşesinde tespit edilen büyük bir köşe duvarı kalıntısı ile temsil edilmektedir. Olasılıkla bu duvarlar yapının Helenistik Dönemi'ne işaret etmektedir. Bu duvarın inşasında kireç taşı, izodomik bloklar kullanılmıştır. 5 ve 11 numaralı odalardaki 2003 yılı kazı sezonu sırasında yürütülen kazı çalışmaları, duvar temellerinin belirlenmesine olanak sağlamıştır. Bu çalışmada yapının antik kent planına göre konumu, planlaması, mozaik, fresk ve diğer mimari öğeleriyle birlikte değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Grek ve Roma konut mimarisinde planlama açısından görmeye alışkın olduğumuz kuzey-güney doğrultulu planlama, arazinin topografyası da uygun olduğundan İasos Villa I'de de uygulanmıştır.

Bu yapının mozaik döşemeleri üzerinde İtalyan heyet tarafından 1996 ve 2003 yıllarında konservasyon yapıldığı belirtilmektedir[39]. Mozaik döşemeye önceki yıllarda yapılmış olan müdahalelerin koruma amacını yitirmesi nedeniyle 2019 yılında uzman bir restoratör tarafından hazırlanmış olan rapor doğrultusunda 2021 yılında Villa I'in koruma çatısı yenilenmiştir. 2022 ve 2023 yıllarında da Türk Tarih Kurumu tarafından desteklenen projeler kapsamında zemin mozaiklerinde korumaya yönelik çalışmalar gerçekleştirilmiştir[40].

Pastas ve diğer dört odanın mozaik döşemesi yoğunluğu 80-112 adet/dm^2, sonradan eklendiğini düşündüğümüz koridorun ise 34-41adet/dm^2 olarak belirlenmiştir.

Mozaiklerde kullanılan geometrik motifler, İtalya'da MS 1. yüzyıl "siyah- beyaz" stilden gelişmiş olan ve farklı renkler kullanılsa da devam eden bir geleneğin parçasıdır. Bu stil İmparatorluğun yayılım alanlarında sevilerek kullanılmıştır. Zaman zaman çok parlak olmayan renklerin kullanıldığı bilinmektedir. İasos'ta Villa I' de odalarda ve koridorda kırmızı ve yeşilin az da olsa kullanıldığı görülmektedir.

38 Angiolillo 2011, 584-588.

39 Berti 2006, 133.

40 Türk Tarih Kurumuna desteklerinden dolayı teşekkürlerimizi iletiriz.

Yapıya sonradan eklenen koridorun zemin mozaikleri av sahnesi içerdiği için oldukça önemlidir. MS 2. yüzyıl ve MS 3. yüzyılın ikinci yarısı arasında av sahnelerinin yaygınlaştığını ve sevilerek tekrar edildiği bilinmektedir. İasos'taki Villa I'in koridorundaki av sahnesi, bu geleneğin Batı Anadolu'daki önemli örneklerinden biridir. Yapılan çalışmalar sonucunda, önceki yayınlarda leopar olarak adlandırılan figürün köpeğe ait olduğu kesinleştirilmiştir. Buradaki koridorda ölçülere göre yerleştirmeyi denediğimizde, merdivenin ön kısmında en az bir hayvan figürünün daha olması gerektiği anlaşılmaktadır. Koridor mozaiklerindeki kompozisyon, sağda sola doğru koşan dört, solda da sağa doğru koşan bir hayvan figüründen oluştuğu düşünülmektedir. Günümüzde bu hayvan figürlerinden ayı, yaban eşeği ve köpek figürleri net olarak seçilebilmektedir. Merkezde karşılıklı durması beklenen figürlerin sadece arka ayakları görülebilmektedir. Ayak şekline göre de bu hayvanların yaban keçisi olabileceği düşünülmektedir. Merdiven sahanlığındaki zeminde ise yer yer beyaz zemine serpiştirilmiş küçük siyah renkli rozetler dikkati çekmektedir.

Yapıya koridor ile kuzey yönde zeytinyağı işliği olarak kullanılan bir bölüm daha eklenmiştir. Yapının batı duvarı dışında işlevleri henüz anlaşılamamış olan üst örtüleri tonozlu mekânlar da vardır. İlerleyen süreçte gerçekleştirilecek araştırmalarla bu mekânların işlevlerinin de aydınlatılması hedeflenmektedir.

Değerlendirme

Bu makale en az iki hakem tarafından çift taraflı kör hakemlik modeliyle incelendi. Benzerlik taraması yapılarak intihal içermediği teyit edildi.

Etik Beyan

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Etik Bildirim

hoyuk@ttk.gov.tr

Yapay Zeka Kullanımı

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde yapay zekâ tabanlı herhangi bir araç veya uygulama kullanılmamıştır. Çalışmanın tüm içeriği, yazarlar tarafından bilimsel araştırma yöntemleri ve akademik etik ilkelere uygun şekilde üretilmiştir.

Lisans

Bu makale Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisans (CC BY-NC) ile lisanslanmıştır.

Review

This article has been reviewed by at least two reviewers using a double blind peer review model. A similarity check was performed to confirm that it was free of plagiarism.

Ethical Statement

It is declared that scientific and ethical principles were complied with during the preparation of this study and all the works referred are mentioned in the bibliography.

Complaints

hoyuk@ttk.gov.tr

Use of Artificial Intelligence

No artificial intelligence-based tools or applications were used in the preparation of this study. The entire content of the manuscript was produced by the authors in accordance with scientific research methods and academic ethical principles.

License

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC).

KAYNAKLAR

Antik Kaynaklar

Vitruvius

Vitruvius, *De Architectura VI (The Ten Books on Architecture)*, çev. M. H. Morgan, 1960, New York.

Modern Kaynaklar

Abbasoğlu 1999

Abbasoğlu, H., "Anadolu'da Antik Çağda Konut", *Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.

Andronicos 1984

Andronicos, M., *The Royal Tombs and the Ancient City*, Ekdotike Athenon, Athens.

Angiolillo 2011

Angiolillo, S., "Cartagine, Maiorca, Cagliari: trasmissione di modelli o maestranze itineranti?", *CMGR* X, 581-589.

Angiolillo – Giuman 2013

Angiolillo, S. – Giuman, M., "La 'Casa dei Mosaici': una domus nella Iasos romana", *Iasos e il suo territorio V, Atti del convegno internazionale per i cinquanta anni della Missione*, ed. D. Baldoni – F. Berti – M. Giuman, Giorgio Bretschneider Editore, Rome, 127-263.

Angiolillo – Pilo 2014

Angiolillo, S. – Pilo, C., "Venations at Iasos", *JMR* 7, 11-24.

Angiolillo vd. 2004

Angiolillo, S. – Giuman, M. – Ibba, M. A. – Stiglitz, A., "La terza campagna di scavo nella 'Casa dei Mosaici'", *Bolletino dell'Associazione Iasos di Caria* 10, 13-16.

Aymard 1951

Aymard, J., *Essai sur les chasses romaines*, Bibliothèque des Écoles françaises d'Athènes et de Rome 171.

Barringer 2001

Barringer, J. M., *The Hunt in Ancient Greece*, John Hopkins University Press, Baltimore and London.

Berti 2006

Berti, F., "Iasos", *BYZAS* 3, 125-132.

Bertoldi 2011

Bertoldi, T., *Guida alle anfore romane di eta imperiale. Forme, impasts e distribuzione*, Espera, Rome.

Broneer 1930

Broneer, O., *TCorinth: Results of Excavations Conducted by the American School of Classical Studies at Athens, Vol. IV, Part II: Terracotta Lamps,* Harvard University Press, Cambridge, Mass.

Brothers 1996

Brothers, A. J., "Urban Housing", *Housing in Ancient Societies*, ed. J. M. Barton, Routledge, London – New York, 33–63.

Dereboylu 2001

Dereboylu, E., "Weissgrundige Keramik und hellenistische Reliefbecher aus dem Hanghaus 2 in Ephesos", *Studien zur hellenistischen Keramik in Ephesos*, ÖJh 2, ed. F. Krinzinger, Wien, 21-44.

Dunbabin 1999

Dunbabin, K. M. D., *Mosaics of the Greek and Roman World*, Cambridge University Press, Cambridge.

Floris 2008

Floris, P., "Lucerne di età medio-imperiale dalla Casa dei Mosaici", *İasos in età romana. Miscellane astorico-archeologica*, Suppl. al vol. 83-84 degli Atti dell'Accademia della scienza di Ferrara, 49-60.

Frumusa 2009

Frumusa, G., "Alessandro Magno, Eracle e la leonté nella glittica ellenistica e romana", *LANX* 3, 13-35.

Gasperetti 2003

Gasperetti, G., "Osservazioni preliminari sulla ceramica romana di Iassos. Materiali dal quartiere a sud del teatro", ed. C. A. Reynal, *Les céramiques en Anatolie aux époques hellénistique et romaine: Productions et échanges, Actes de la Table Ronde, İstanbul 1996*, Varia Anatolica 15, İstanbul, 140-163.

Gönül 2008

Gönül, H., *Batı Anadolu'daki Antik Yunan Konutu Araştırmalarında Başlıca Konu ve Sorunlar*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü) İstanbul.

Hasaki 1999

Hasaki, E., "Studies in Hellenistic Ilion: A Note on Rooftiles in the Lower City", *Studia Troica* 9, 225-236.

Hoepfner – Schwandner 1994

Hoepfner, W. – Schwandner, E. L., *Haus und Stadt im klassischen Griechenland*, Deutscher Kunstverlag, München.

Levi 1972

Levi, D., "Iasos Le campagne di scavo 1969-70", *Annuario della Scuola Archeologica di Atene e delle Missioni in Oriente* 47-48, (31-32), 461-532.

Loeschcke 1919

Loeschcke, S., *Lampen aus Vindonissa*, Kommission bei Beer&Cie, Zürich.

Michelucci 2013

Michelucci, M., "Le stipi votive dell'agorà e l'agorà augustea", *Iasos e il suo territorio. Atti del Convegno internazionale per i cinquanta anni della Missione Archeologica Italiana V*, ed. D. Baldoni – F. Berti – M. Giuman, Roma, 81-93.

Özbay 2010

Özbay, F., "Klazomenai'deki MÖ 4. yüzyıl Yerleşiminde Açığa Çıkarılan Prostas'lı Evlerin Kökeni ve Gelişimi", *OLBA* XVIII, 97-124.

Papuci-Wladyka 1997

Papuci-Wladyka, E., "A research report on Hellenistic pottery: Cos amphoras", *Race Archeologiczne* 59, 47-54.

Patacı 2019

Patacı, S., "Antik Dönem Mozaiklerinde Dalga ve Giyoş Motifli Bordür Tasarımları", *SELEVKIA* IX, 303-323.

Petsas 1965

Petsas, P., "Mosaics from Pella", *CMGR* II, 41-56.

Pierobon 1985

Pierobon, R., "La ceramica e la vita della città: le coppe a rilievo ellenistiche", *Studi su İasos di Caria. Venticinque anni di scavi della Missione Archeologica Italiana (BdA suppl. al n.* 31-32*)*, 83-92.

Pierobon-Benoit 1997

Pierobon-Benoit, R., "Le coppe ellenistiche a rilievo da İasos: un bilancio", *D' Epistimonikì sunàntisi ghia tin Ellenistiki Keramiki Athina*, 371-380.

Poulsen 2008

Poulsen, B., "Consideration on motifs and mosaic workshops: the case of Halikarnassos", *The Proceedings of IV. International Mosaic Corpus of Türkiye: The Mosaic Bridge from Past to Present*, Bursa, 101-110.

Ritti – Yilmaz 1998

Ritti, T. – Yilmaz, S., "Gladiatori e venationes a Hierapolis di Frigia", *MemLinc serie IX,* vol. X, fasc. 4, 439-543.

Rotroff 1982

Rotroff, S. I., *Hellenistic Pottery, Athenian and imported Moldmade Bowls*, Athenian Agora XXII, Princeton.

Scheibelreiter 2005

Scheibelreiter, V., "Die Anfänge römischer Mosaikkunst in Westkleinasien", *CMGR* IX, 761-773.

Stiglitz 2004

Stiglitz, A., "Tra Oriente e Occidente: le anfore di Cos", *Bollettino dell'Associazione İasos di Caria* 10, 33-36.

Şare 2013

Şare, T., "The Sculpture of the Heroon of Perikles at Limyra: the Making of a Lycian King", *AnatSt* 63, 55-74.

Usman 1958

Usman, M., *Antik Devir Küçük Asya Evleri*, Güven Basımevi, İstanbul.

Wiegand – Schrader 1904

Wiegand, Th. – Schrader, H., *Priene, Ergebnisse der Ausgrabungen und Untersuchungen in den Jahren, 1895-1898*, Verlag von Georg Reimer, Berlin.

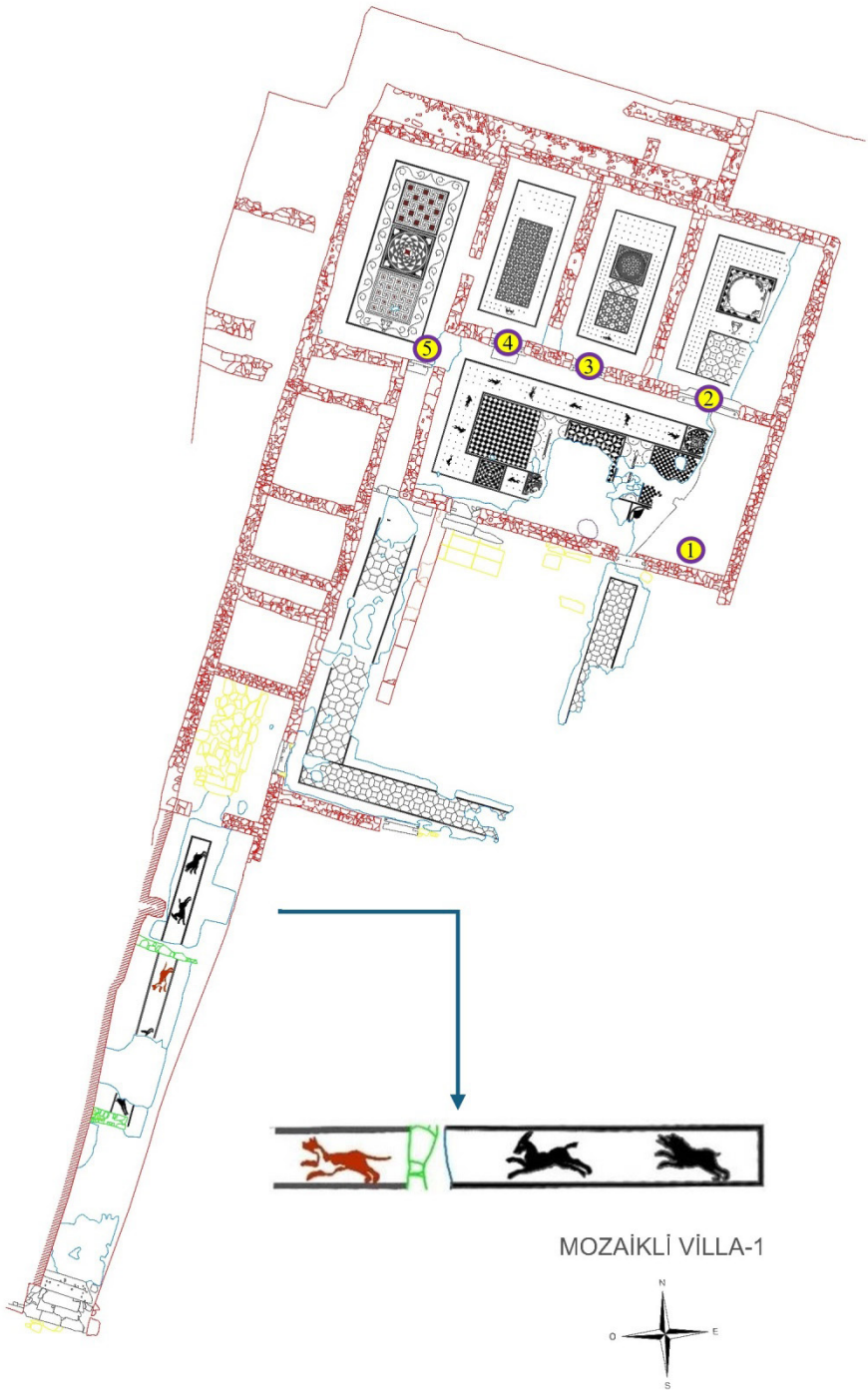
Figür 1. Antik Kent ve Villa I'in konumu

Figür 2. Villa-I genel görünümü

Figür 3. Villa-I 3D görünüm

Figür 4. Villa-I planı

Figür 5. Peristyle etrafındaki portiko'nun mozaik döşemesi

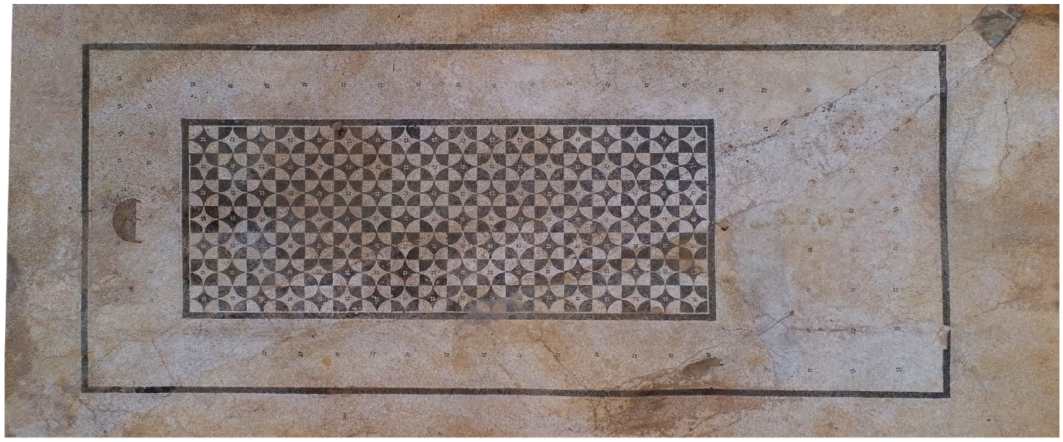
Figür 6. 1 numaralı *pastas* mozaik döşemesi

Figür 7. 2 numaralı odanın mozaik döşemesi

Figür 8. 3 numaralı odanın mozaik döşemesi

Figür 9. 4 numaralı odanın mozaik döşemesi

Figür 10. 5 numaralı odanın mozaik döşemesi

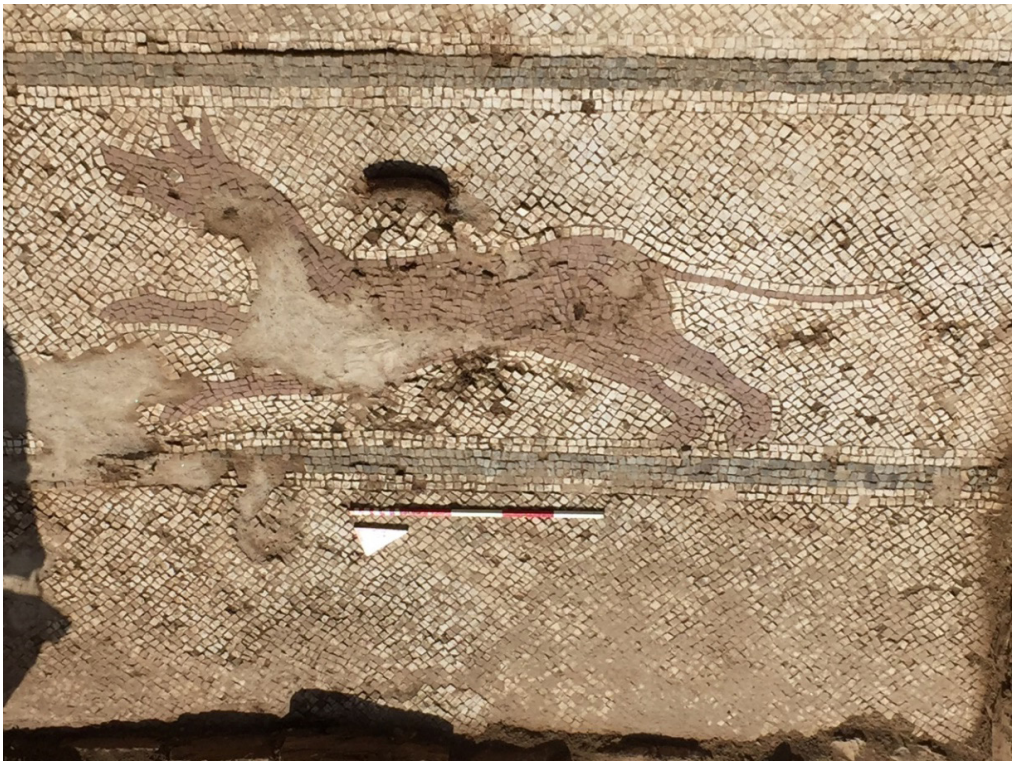
Figür 11. Koridordaki mozaik döşeme

Figür 12. Koridor, ayı figürü

Figür 13. Koridor, yaban eşeği figürü

Figür 14. Koridor, köpek figürü

Figür 15. Koridor, yaban keçisi (?) arka ayak figürü

Figür 16. Merdivenin üst kısmında bulunan mozaik döşeme